

УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД МОВНИХ ЗАСОБІВ У ПОЗИЦІЇ ПРИВЕРЕННЯ УВАГИ АНГЛІЙСЬКИХ ЗАГОЛОВКІВ BBC NEWS

UKRAINIAN TRANSLATION OF ENGLISH LINGUISTIC MEANS IN BBC NEWS HEADLINES: ATTENTION-ATTRACTING POSITION

Дейкун О.П.,

orcid.org/0000-0001-7363-4811

доктор філософії в галузі філології,

*асистент кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Дейкун П.В.,

orcid.org/0009-0001-5128-9030

викладач-методист іноземної мови циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін

Ніжинського фахового коледжу Національного університету біоресурсів і природокористування України

Луценко Р.І.,

orcid.org/0000-0001-5435-2050

доктор філософії в галузі філології,

*старший викладач кафедри англійської мови і перекладу
Київського національного лінгвістичного університету*

Мета статті – проаналізувати переклад мовних одиниць, що заповнюють позицію привернення уваги англійських заголовків BBC News, виокремити продуктивні трансформації їх відтворення, а також обґрунтувати доцільність використання останніх. Позиція привернення уваги заголовків (привертальна) співвідноситься з підметом або групою підмета, називає референт і захоплює увагу читачької аудиторії завдяки апеляції до її потреб. Залучена методологія риторичного аналізу з опертям на другий – диспозиційний канон – слугує для досягнення поставленої мети на тлі поділу назв новинних текстів на три позиції. Методи контекстуального, порівняльного й перекладацького аналізів ужито для виявлення і характеризування особливостей функціонування мовних одиниць, що заповнюють позиції привернення уваги заголовків оригіналу й перекладу.

У розвідці вперше виокремлено й пояснено використання перекладацьких трансформацій під час відтворення англійських мовних засобів у позиції привернення уваги заголовків BBC News. Доведено, що мовні засоби з позиції привернення уваги англійськомовних заголовків передають українською за допомогою чотирьох продуктивних трансформацій: додавання, вилучення, транспозиції та модуляції, а також уживання кількох трансформацій одночасно.

За трансформації додавання мовні засоби в привертальній позиції заголовка оригіналу відтворюють із залученням нових слів / цитат очевидців подій, що зумовлено стилістичними міркуваннями, прагненням до конкретизації змісту й точності для українців. Трансформацію вилучення вживають для усунення тих антропонімів, топонімів та ергонімів, що маловідомі українському загалу, а також окремих словосполучень і тематичних класифікаторів, які здебільшого використовують лише на англійському BBC. Транспозицію під час відтворення застосовують для акцентування на характеристиці/статусі особи в перекладі, тоді як модуляція змінює перспективу подання інформації – зі статусу знаменитості на її особові дані. Поєднання кількох трансформацій передбачає одночасне уживання додавання та узагальнення/модуляції/вилучення або вилучення і модуляції/граматичної заміни.

Ключові слова: новини, позиція привернення уваги, заголовок, BBC News, мовні одиниці, перекладацькі трансформації, картина світу, риторика

The aim of this article is to analyze the translation of linguistic means that fill the attention-attracting position (AAP) of BBC News headlines, to identify and justify productive transformations for their rendering. The AAP corresponds to the subject or subject group, identifies the referent, and captures the attention of the readership by appealing to their needs. The utilized methodology of rhetorical analysis, based on the second – the dispositional canon – serves to achieve the set goal, with headlines falling into three key positions. Methods of contextual, comparative, and translation analysis are used to identify and characterize the features of the linguistic units functioning that fill the attention-attracting positions in the headlines of the original and the translation.

This study is the first to identify and explain the use of translation transformations for the rendering of English linguistic means in AAP of BBC News headlines. The linguistic means from that position of English headlines are rendered into Ukrainian using four productive transformations: addition, omission, transposition, and modulation, as well as the simultaneous application of several transformations.

In case of addition, linguistic means in the AAP of the original headline are reproduced with the help of inserted new words or eyewitness quotes due to the stylistic considerations and need to make the content clearer and more accurate for our readers. The omission transformation is used to remove those anthroponyms, toponyms, and ergonyms that are almost unknown to the Ukrainian readership, which is also the case for some constructions and topic classifiers used on the English BBC News page only. The transposition transformation is applied when reproducing original linguistic units to

emphasize a person's characteristics or status in the translation, whereas modulation shifts the perspective of information presentation – from the celebrity's status to their personal data. The combination of several transformations encompasses the simultaneous use of addition and generalization/modulation/omission, or omission and modulation/grammatical substitution.

Key words: news, attention-attracting position, headline, BBC News, linguistic means, translation transformations, worldview, rhetoric

Постановка проблеми. Вивчення впливу оригінальних і перекладених текстів різних дискурсів на аудиторію на сьогодні є об'єктом медійної лінгвістики [9; 13]. У межах згаданих текстів суттєву роль відіграють саме їхні назви [11], позаяк привернення уваги в масмедіях починається із захопливого **заголовка**, який спонукає переглянути звістку й отримувати інформацію про неї і надалі [10]. Відтворення англійського заголовка корелює з риторичним каноном диспозиції і передбачає поділ уваги реципієнта через референційний зміст [12]. У заголовках обома мовами його розмежовують на три позиції: *привертальну*, *утримувальну* та *спрямовувальну*. Привертальну позицію зазвичай співвіднесено з групою підмета, а утримувальну та спонукальну – із групою присудка [12].

Позиція привернення уваги (привертальна) – найсильніша, адже її розташовано на початку заголовка і вона є запорукою емоційного впливу на аудиторію через патос, котрий апелює до її п'яти базових потреб людей [12], напр.: *Britney Spears wants to press charges against father over 'conservatorship abuse'* – **Брітні Спірс** отримала право на вибір адвоката і хоче засудити батька (15.07.21). У заголовках антропоніми на позначення співачки апелюють до репутаційної потреби англійської українськомовних читачів. Позиція привернення уваги також може поділятися на первинну і вторинну, де зазвичай перша вказує на релевантну подію, характеристику або цитати референта, а друга називає його, напр.: *'A good meal and a good poo': Kate Winslet describes how she dealt with media intrusion* (21.12.25) – **"Смачна їжа і як слід сходити в туалет"**. **Кейт Вінслет** розповіла, як впоралася із хейтом після **"Титаніка"** (21.12.25). Первинні позиції привернення уваги заголовків заповнено цитатами особи обома мовами *'A good meal and a good poo'* – **"Смачна їжа і як слід сходити в туалет"**, а вторинні називають її *Kate Winslet* – **Кейт Вінслет**.

Позиція утримування уваги (утримувальна) зосереджує увагу читача конструкцією, яка характеризує сутність, позначену в попередній позиції, а також позначає людську активність, напр.: *Robert F Kennedy Jr suspends campaign and backs Trump* – **Племінник Кеннеді вийшов із президентської гонки**. Він підтримав Трампа і його

позицію **"змусити Росію та Україну до перемовин** (24.08.24). **Позиція спрямовування уваги** (спрямовувальна), що розміщена в кінці заголовка, розвиває зміст утримувальної функції і підштовхує читача ознайомитися із новинним повідомленням повністю, напр.: *Indonesian couple caned 140 times for sex and alcohol offences* (30.01.26) – **Індонезійську пару 140 разів побили палицею за секс і алкоголь** (31.01.26).

У підсумку позиція привернення уваги слугує для зацікавлення читача, утримувальна фокусує її, а спрямовувальна спонукає його відкрити текст новини, що ілюстровано такою парою заголовків, пор.: *Queen Elizabeth II: World leaders remember a 'kind-hearted Queen'* (09.09.2022) – **Королева Єлизавета II: світові лідери згадують "добросердечну королеву"** (09.09.2022). У розглянутому прикладі позицію привернення уваги – первинну й вторинну – в обох заголовках заповнено еквівалентними конструкціями *Queen Elizabeth II: World leaders* – **Королева Єлизавета II: світові лідери**; позиції утримування уваги – еквівалентними присудками *remember* – **згадують**, котрі зосереджують увагу читача; позиції спрямування еквівалентними структурами *a 'kind-hearted Queen'* – **"добросердечну королеву"**, що надають характеристику особи для читачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що вони вивчають мову англійських газетних заголовків в аспекті перекладу [5], лінгвістичні особливості українських заголовків інформаційно-новинних текстів та способи їх перекладу англійською [2], принципи перекладу заголовків медійних текстів [8], труднощі перекладу заголовків і проблему неповноеквівалентності [7], специфіку перекладу англійськомовних заголовків українською [3], прагматику газетних заголовків у перекладі [6], лексичні і граматичні особливості перекладу англійськомовних газетних заголовків українською та німецькою [1], особливості перекладу емоційно-оцінної лексики в заголовках британських ЗМІ [4], утім і досі поза увагою науковців лишається питання перекладу мовних засобів привертальної позиції англійських заголовків BBC News українською.

Постановка завдання. **Мета розвідки** – виокремити продуктивні перекладацькі трансформації мовних засобів у привертальній

позиції на матеріалі англійських заголовків BBC News (<https://www.bbc.com/news>) та їхніх українських відтворень (<https://www.bbc.com/ukrainian>) за 2021-2026 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз сайтів BBC News виявив, що для відтворення мовних засобів із позиції привернення уваги англійськомовних заголовків вживають 4 головні трансформації: *додавання, вилучення, транспозиції та модуляції*, а також їхнє одночасне поєднання.

Трансформацію додавання вживаємо в перекладі, коли певна мовна одиниця вводиться до відтвореного тексту [14], а в нашому випадку – до позиції привернення уваги українського заголовка. Таку трансформацію застосовуємо в заголовках про двадцяті річницю заснування мережевої енциклопедії, пор.: *Wikipedia at 20: The encyclopedia in five articles* (15.01.21) – *20 років Вікіпедії: історія онлайн-енциклопедії у н'яти статтях* (15.01.21). Первинна позиція привернення уваги, котру в оригіналі відображено реченням *Wikipedia at 20*, а в перекладі – *20 років Вікіпедії*, а також спонукальні позиції *in five articles* – *у н'яти статтях* збігаються та є еквівалентними. Натомість вторинна позиція привернення уваги, котру в оригінальному заголовку подано одиницею *The encyclopedia*, у тлумаченні поповнюється іменником *історія* та частиною слова-композиції *онлайн* зі стилістичних міркувань та прагненням до конкретизації змісту для наших читачів. Додавання також уживають, коли необхідно процитувати учасника подій більш точно, що спостерігаємо в нижчезазначеній парі заголовків, де до позиції привернення уваги вводять ціле речення *Це вже не війна* для акцентування, пор.: *'It is Russia against humanity': Crisis grows in besieged Ukrainian city – "Це вже не війна. Це - Росія проти людства"* (10.03.22).

Зворотна до трансформації додавання – **вилучення** – передбачає усунення певної мовної одиниці в перекладі [14], як-от із позиції привернення уваги відтвореного українською заголовка.

Вилучення антропонімів на позначення маловідомого політика простежуємо у вторинній позиції привернення уваги перекладу про загибель очільника Чаду внаслідок заворушень, пор.: *Chad's President Idriss Déby dies after clashes with rebels* (20.04.21) – *Президента Чаду вбили під час сутичок з повстанцями* (20.04.21). Позицію привернення уваги оригіналу *Chad's President Idriss Déby* українське тлумачення хоч і віддає еквівалентно, проте вилучає ім'я і прізвище політика *Idriss Déby*, яке перебуває на дальній периферії української картини світу й фактично невідоме

нашим читачам. Ще один приклад вилучення антропонімів, які заповнюють первинну позицію привернення уваги зауважуємо в парі заголовків про рух опору нацистам, пор.: *Sophie Scholl: Student who resisted Hitler and inspires Germany* (09.05.21) – *Студентка, яка кинула виклик Гітлеру та надихнула Німеччину* (09.05.21). Первинну й вторинну позиції привернення уваги оригіналу заповнено відповідно антропонімами *Sophie Scholl* і апелятивом *Student*, утім український переклад усуває оніми на позначення діячки, залишаючи лише апелятив *Студентка*, що понижує її статус, хоча знання про неї також перебувають на дальній периферії української картини світу.

Вилучення топоніма на позначення країни в позиції привернення уваги в перекладі бачимо в парі заголовків про смерть одного з опозиціонерів у росії, пор.: *Russia killed opposition leader Alexei Navalny using dart frog toxin, UK says – Навального вбили отрутою еквадорської жаби. Що відомо* (15.02.26). Попри те що позицію привернення уваги оригіналу заповнено назвою країни-агресорки *Russia*, у перекладі цей топонім усувають із заміною його на прізвище російського політика *Навального*. Згадане вилучення відбувається внаслідок того, що вказаний громадський діяч сусідньої держави відомий українським читачами, тому немає потреби вказувати країну його діяльності.

Вилучення ергоніма на позначення агентства США в привертальній позиції перекладу простежуємо в заголовках про рух марсоходу, пор.: *Nasa's Perseverance rover takes its first drive on Mars* (05.03.21) – *Марсохід Perseverance вперше проїхався по Марсу* (05.03.21). Передусім зауважуємо, що порівнювані заголовки практично еквівалентні, утім у позиції привернення уваги англійську конструкцію *Nasa's Perseverance rover* відтворено як *Марсохід Perseverance*, тобто переклад вилучає ергонім *Nasa's*, що позначає американське агентство з космічних польотів, адже воно відоме не всім українським читачам новин.

Вилучення словосполучень на позначення протестів і політика в привертальній позиції перекладу бачимо в заголовках про ймовірну відставку білоруського президента, пор.: *Belarus protests: Embattled leader Alexander Lukashenko hints he may quit* (28.11.20) – *Лукашенко заявив, що піде з посади президента. Коли саме?* (28.11.20). Висунення оригінальних одиниць *Belarus protests, Embattled leader* та *Alexander Lukashenko* в позицію привернення уваги стисло описує політичну ситуацію, а топонім *Belarus*

умісцевлює події та зацікавлює назвою маловідомої країни міжнародного читача. Закономірно, що український варіант вилучає попередню словосполуку і дві наступні *Belarus protests* і *Embattled leader*, натомість подаючи суто антропонім *Лукашенко*, позаяк український загал знає і про політичні протести в Білорусі, і про її президента. Крім того, вилучатися також можуть словосполучення на позначення рідкісних хвороб, пор.: *Sudden death: Partner's heartache after her fiancé died aged 31* (04.04.21) – *Синдром рантової смерті: "Мій наречений помер у 31 рік"* (10.04.21). Позицію вторинного привернення уваги оригіналу оприявлено конструкцією на позначення причини смерті нареченого *Partner's heartache*, утім цих одиниць немає в перекладі, аби заохотити українського читача дізнатися про причину смерті з тексту новини. Словосполучення, що може бути представлено **тематичним класифікатором** статей на одну й ту ж тематику, також часто вилучають у перекладі через наявність таких концептів в українській картині світу, як-от російсько-української війни *Ukraine war/war in Ukraine*, пор.: *Ukraine war: Soledar devastation revealed in satellite images – Соледар на супутникових знімках - до і після це* (BBC 12 січ. 2023). Англійську конструкцію з привертальної позиції оригіналу *Ukraine war* усунуто в перекладі, утім подано дещо імпліцитно за допомогою слів *до і після* з огляду на наявність концепту війни в ядрі української картини світу і фокусування на власне події.

Трансформація транспозиції передбачає зміну порядку слів у перекладі та є одним із частовживаних перекладацьких прийомів [14], що в нашому випадку передбачає переміщення мовних одиниць із первинної позиції привернення уваги перекладу до вторинної, а одиниць із вторинної – до первинної, пор.: *Nikolai Glushkov: Putin critic 'strangled in London home by third party'* (09.04.21) – *Критика Путіна Миколу Глушкова "задушили в його домі у Лондоні"* (10.04.21). Позиції привернення уваги оригіналу і перекладу містять первинний та вторинний складники, які цілком еквівалентні, але змінені місцями. Іншими словами, в оригіналі первинну позицію заповнено антропонімами російського діяча *Nikolai Glushkov*, а вторинну – одиницями на позначення його поглядів *Putin critic*, тоді як у перекладі все навпаки – *Критика Путіна Миколу Глушкова* для акцентування і конкретизації його діяльності.

Трансформація модуляції (смыслового розвитуку) – це зміна семантики та погляду на ситуацію в оригінальному тексті унаслідок подання

іншої перспективи в перекладі [14]. Зміна перспективи в позиції привернення уваги може відбуватися зі статусу особи в оригіналі на її вік у перекладі, пор.: *Prince Philip: Duke of Edinburgh leaves hospital after a month* (16.03.21) – *99-річного принца Філіпа вивисали з лікарні. Він провів там місяць* (16.03.21). В аспекті привернення уваги англійський заголовок ділиться на дві частини: первинну і вторинну, де першу заповнено одиницями на позначення титулу та ім'я людини *Prince Philip*, а другу – *Duke of Edinburgh*, що вказують на ще один титул особи. Українське тлумачення передає словосполучення *Duke of Edinburgh* через зміну перспективи на вік принца *99-річного*, позаяк королівські титули навряд чи відомі великому колу українських читачів.

Комплексні трансформації в позиції привернення уваги українського заголовка поєднують кілька перекладацьких операцій, указаних нижче.

Поєднання трансформацій додавання і узагальнення в позиції привернення уваги зауважено в заголовках про умови роботи банкірів, пор. *Young Goldman Sachs bankers ask for 80-hour week cap* (19.03.21) – *Нелюдські умови: молоді банкіри просять скоротити робочий тиждень до 80 годин* (19.03.21). Позицію привернення уваги заповнено словосполукою *Young Goldman Sachs bankers*, яку спочатку в перекладі поповнено висловом *Нелюдські умови*, а відтак узагальнено до конструкції *молоді банкіри* з вилученням ергоніма банку, знання про який не входять до української картини світу.

Поєднання трансформацій додавання і модуляції в позиції привернення уваги бачимо в новинному повідомленні про лоботомію як недовірливий метод лікування, пор.: *Lobotomy: The brain op described as 'easier than curing a toothache'* (30.01.21) – *Лоботомія: історія суперечливої операції, яку вважали простішою за лікування зуба* (14.02.21). До перекладеної позиції вторинного привернення уваги вводять іменник *історія*, тоді як словосполучення *The brain op* відтворюють зі зміною перспективи з назви операції на її характеристику *суперечливої операції*, щоб підкреслити її шкідливість і незаконність.

Поєднання трансформацій додавання і вилучення в позиції привернення уваги натрапляємо в заголовках про звинувачення королівської родини в брехні, пор.: *Oprah interview: Meghan accuses palace of 'perpetuating falsehoods'* (04.03.21) – *Меган Маркл звинуватила королівську родину у брехливих нападках* (04.03.21). Бачимо, що український варіант заголовка, на відміну від англійського антропоніма *Meghan*,

уживає двокомпонентний *Меган Маркл* із додавання прізвища знаменитості *Маркл*, що привертає більше уваги і допомагає читачам упізнати її. Водночас відбувається усунення одиниць первинної позиції привернення уваги в перекладі *Oprah interview*, позаяк українському читачеві маловідомі назви будь-яких американських телепрограм.

Поєднання трансформацій вилучення і модуляції в позиції привернення уваги простежуємо в заголовках про російську шахрайку, пор.: *Anna Sorokin: Fake heiress released from US prison* (12.02.21) – *Фейкову мільйонерку з Росії випустили з в'язниці у США* (12.02.21). Обидві позиції привернення уваги оригіналу заповнені позначенням особи *Anna Sorokin* та її характеристикою *Fake heiress*. Водночас український переклад вилучає антропоніми на позначення засудженої *Anna Sorokin*, адже вона невідома нашим читачам. Словосполучення оригіналу *Fake heiress* відтворено зі зміною міжстатусної перспективи *heiress* – *мільйонерку* для пояснення розмірів статків порушниці закону.

Поєднання трансформацій вилучення і граматичної заміни в позиції привернення уваги простежуємо в заголовках про руйнівний зсув на цвинтарі, пор.: *Italy landslide pushes hundreds of coffins into the sea* (24.02.21) – *В Італії у море*

змило сотні труп (24.02.21). Привертальну позицію заголовка англійською мовою заповнено висловом *Italy landslide*, котру переклад подає як *В Італії*, вилучаючи оригінальний підмет *landslide* на тлі подання іменника *Italy* прийменниковою конструкцією *В Італії*. Такий крок має на меті змусити нашого читача дізнатися про причини інциденту з власне тексту повідомлення.

Висновки. Отже, використання чотирьох перекладацьких трансформацій та їхніх поєднань необхідне під час відтворення англійських мовних засобів у позиції привернення уваги заголовків BBC News. Трансформація додавання передбачає, що мовні засоби в згаданій позиції заголовка оригіналу поповнюють новими одиницями, тоді як вилучення усуває маловідомі нашим читачам оніми й окремі конструкції. Трансформацію транспозиції уживають для акцентування на характеристиці/статусі громадського діяча в перекладі, а модуляція змінює перспективу з одного ракурсу на інший, тоді як комплексні трансформації залучають кілька операцій одночасно. **Перспективи розвідки** полягають у виокремленні інших продуктивних трансформацій під час відтворення мовних засобів привертальної і спонукальної позицій заголовків BBC News.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Блоха С. М. Лексичні і граматичні особливості перекладу англійських газетних заголовків українською та німецькою мовами. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2024. С. 80–84.
2. Головенко К. В. Лінгвістичні особливості українських заголовків інформаційно-новинних текстів та способи їх перекладу англійською мовою. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2024. № 209. С. 93–99.
3. Денисюк Д. А., Дячук Н. В. Специфіка перекладу англійських заголовків українською мовою. *The Philological Universes*. 2024. С. 7–8.
4. Карпенко Н. А. Особливості перекладу емоційно-оцінної лексики в заголовках британських ЗМІ. *Лінгвістичні дослідження*. 2023. № 58. С. 306–313.
5. Пампура С. Ю. Мова англійських газетних заголовків: особливості перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2019. № 41. С. 157–159.
6. Плетенецька Ю. М. Прагматика газетних заголовків у перекладі. *Science in the modern world: innovations and challenges* : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., 19–21 груд. 2024 р. Toronto : Perfect Publishing, 2024. С. 554.
7. Стасюк Б. Труднощі перекладу заголовків і проблема неповноеквівалентності. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Філологічні науки*. 2009. № 81 (4). С. 319–324.
8. Федоренко Л. В. Принципи перекладу заголовків медійних текстів. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2015. № 6 (2). С. 126–129.
9. Dordevic J. P. Translation in Serbian media discourse: the discursive strategy of argumentation as an adaptation technique. *Perspectives*. 2019. Vol. 28, No. 3. P. 454–468. DOI: <https://doi.org/10.1080/0907676x.2019.1595068>
10. Harris G. K., Stevenson C., Joyner H. Taking an attention-grabbing “Headlines First!” approach to engage students in a lecture setting. *Journal of Food Science Education*. 2015. Vol. 14, No. 4. P. 136–141. DOI: <https://doi.org/10.1111/1541-4329.12068>
11. Iwama K., Kano Y. Multiple news headlines generation using page metadata. *Proceedings of the Association for Computational Linguistics*. 2019. P. 101–105. DOI: <https://doi.org/10.18653/v1/W19-8612>

12. Potapenko S. Globalising and localising translation strategies from rhetorical perspective: rendering English headlines into Ukrainian. *SHS Web of Conferences*. 2021. Vol. 105. Article 02001. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110502001>
13. Schäffner C. Language, interpreting, and translation in the news media. *The Routledge handbook of translation studies and linguistics* / ed. by K. Malmkjær. New York, 2018. P. 327–341.
14. Slavova L. Translation practice : підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ, 2022. 336 с.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 17.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.05.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026